

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของทุกคน ความสำคัญของการพัฒนาประเทศจึงขึ้นอยู่กับศักยภาพและคุณภาพของคนเป็นสำคัญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) จึงได้เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2541, หน้า 1)

การที่จะพัฒนามนุษย์ทุกคนให้มีการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีคุณภาพได้นั้น การศึกษามีบทบาทสำคัญเนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ ดังที่ สิปพนนท์ เกตุทัต (2539, หน้า 10) กล่าวว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเสริมสร้างให้ประเทศ มีทั้งความสามารถในการร่วมมือและแข่งขันกับนานาประเทศ และเป็นกำลังปัญญาในการช่วยให้ประเทศสามารถแสวงหาโอกาสได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของประเทศที่ผ่านมายังไม่สามารถที่จะตอบสนองและเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ไม่สามารถสร้างความมั่นใจว่า ความรู้ความสามารถที่เรียนจะเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคมได้หรือไม่และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี (2540, หน้า 45) กล่าวถึงคุณภาพทางการศึกษาของไทยโดยเฉลี่ยต่ำกว่าการศึกษาของประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ทั้งด้านความรู้พื้นฐาน ความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งสิปพนนท์ เกตุทัต (2539, หน้า 31) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไทยว่าการศึกษาไทย ต้องรู้ระบบกระบวนการการศึกษาต้องปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกันไปโดยมุ่งเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของคนและสังคมไทยให้สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาในด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบนั้น ชาคริต ชมชื่น (2543, หน้า 3) กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องมีมาตรการและยุทธศาสตร์ใช้เป็นเครื่องมือในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ที่สำคัญนั้น คือ ระบบการประกันคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นตัวกำหนด คุณลักษณะ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การชี้วัดที่ชัดเจนของผลผลิต

กระบวนการ และปัจจัยการจัดการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานกฤษฎีกา, 2543) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพื่อเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาไว้ ทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนมี 12 มาตรฐาน 38 ตัวบ่งชี้ เน้นพัฒนาการด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถตามศักยภาพ และมีความสุข

2. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการมี 6 มาตรฐาน 29 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านมาตรฐาน การบริหารโรงเรียนและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน

3. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย มี 9 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดคุณลักษณะ หรือสภาพความพร้อมของผู้บริหาร ครู หลักสูตร อาคารสถานที่และชุมชน

มาตรฐานการศึกษาทั้ง 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ เป็นทิศทางให้สถานศึกษาที่มี ศักยภาพและมีความพร้อมได้มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับ การประกันคุณภาพให้ได้มาตรฐานต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 8 – 10) ได้ประกาศ นโยบายประกันคุณภาพการศึกษาในปี พ.ศ. 2541 โดยมีเป้าหมายให้ทุกโรงเรียนเข้าสู่ระบบ การประกันคุณภาพในปีการศึกษา 2542 และกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพมาตรฐาน โรงเรียนมีทั้งหมด 29 มาตรฐาน 59 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1. มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน นักเรียนที่มีคุณภาพต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะ ที่เหมาะสมอย่างรอบด้านทั้งความรู้ ความสามารถ/ทักษะ สุขภาพกายและจิตที่ดี และคุณธรรม จริยธรรม จึงได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 9 มาตรฐาน 20 ตัวบ่งชี้

2. มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 15 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านมาตรฐาน การบริหารโรงเรียนมี 5 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานการเรียนการสอนมี 10 มาตรฐาน 10 ตัวบ่งชี้

3. มาตรฐานด้านปัจจัย มี 5 มาตรฐาน 15 ตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดปัจจัยพื้นฐานที่ จำเป็น ทั้งด้านบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่และงบประมาณ

การประเมินโรงเรียนเป็นการประเมินสภาพที่พึงประสงค์ทั้งในเชิงคุณภาพหรือ ปริมาณ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน

ปัจจุบันนี้มาตรฐานโรงเรียนถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหลักของระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา มาตรฐานสามารถแสดงให้เห็นได้ทั้งในเชิงปัจจัย กระบวนการและผลผลิตที่ผู้บริหารและครูจะต้องยึดเป็นเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อพัฒนานักเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะตรวจสอบกำกับ ติดตามผลการดำเนินงานมาตรฐานการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพที่คืบคลาน เครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่เป็นกลไกในการตรวจสอบ กำกับ ติดตามด้านคุณภาพการจัดการศึกษาได้ตามเป้าหมายนั้นคือ การประเมิน ซึ่งจะแสดงผลทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณว่าเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้และในการประเมินนั้น เยาวดี วิบูลย์ศรี (2537, หน้า 91) ได้กล่าวว่า การประเมินทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป และมีความสำคัญต่อระบบการศึกษา ชวาล แพรัตกุล (2529, หน้า 59) ก็ได้กล่าวว่า การที่จะปรับปรุง การพัฒนางานของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยงานการเรียนการสอน งานแนะแนว งานวางแผน หลักสูตรและงานบริหารให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการประเมินที่ดี ดังนั้น การประเมิน จึงเป็นกระบวนการที่จำเป็นในการวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อพิจารณาถึงความเห็น เกี่ยวกับการศึกษานั้น ๆ

การประเมินที่มีประสิทธิภาพ บุคลากรในองค์กรหรือสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมใน กระบวนการของการประเมิน ที่เรียกว่า การประเมินแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกิตติพร ปัญญาธิคุณ (2527, หน้า 18) ได้กล่าวถึงการประเมินแบบมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) เป็นการ ประเมินที่ประกอบด้วย คณะผู้ประเมินหลายฝ่ายที่ได้รับการฝึกฝนอย่างดี การประเมินแบบ มีส่วนร่วม จึงเป็นการประเมินที่เน้นให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีส่วนร่วมในกระบวนการ ของการประเมิน ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อมูลที่เป็นสภาพที่เป็นจริงของการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนทราบความต้องการและแนวทางแก้ไขของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่เป็นสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการจัดการศึกษาใน ระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา โดยได้ดำเนินการจัดการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ได้รับมาตรฐานในด้านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและการบริหารโรงเรียนและเพื่ออบรมกุลบุตรกุลธิดาให้เป็นพลเมืองดีของชาติ ในอนาคต (สำนักงานวางแผนและพัฒนาสถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2543, หน้า 119) โดยโรงเรียน มีนโยบายและแนวทางในการดำเนินงานในด้านระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา คุณภาพและ การประกันคุณภาพการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำหรับ มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรา 49 กำหนดให้มีการประเมินคุณภาพของ สถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี ตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย ดังนั้น เพื่อให้ การดำเนินการจัดการศึกษาเป็นไปตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว ตามมติใน

การประชุมคณะผู้บริหารของโรงเรียนครั้งที่ 4/2543 ได้มีมติให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนและเห็นควรให้มีการดำเนินการประเมินคุณภาพ การจัดการศึกษาด้านต่างๆ ของโรงเรียนตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะ ประเมินโดยใช้กระบวนการประเมินแบบมีส่วนร่วมในการประเมินโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ เชียงใหม่ เพราะเท่าที่ผ่านมายังไม่มี การประเมินอย่างเป็นระบบแต่อย่างใด ผู้ประเมินจึงเห็นว่าควร จะมีการประเมินเพื่อที่จะได้ทราบข้อมูล จุดบกพร่องและปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อจะเป็นข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพในการดำเนินงานของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ แบบมีส่วนร่วมตามมาตรฐานการดำเนินงานระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูระดับประถมศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนระดับประถมศึกษาในปีการศึกษา 2543 ของ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหาในการประเมินโรงเรียนสาธิต สถาบันราชภัฏเชียงใหม่แบบมีส่วนร่วมตามมาตรฐานการดำเนินงานระดับประถมศึกษาประกอบ ด้วย 3 ด้าน คือ

2.1 มาตรฐานด้านคุณภาพนักเรียน มี 9 มาตรฐาน 15 ตัวบ่งชี้

2.2 มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 15 มาตรฐาน 24 ตัวบ่งชี้ เน้นในด้านมาตรฐาน การบริหารโรงเรียน 5 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานการเรียนการสอนมี 10 มาตรฐาน 10 ตัวบ่งชี้

2.3 มาตรฐานด้านปัจจัย มี 5 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมิน หมายถึง การประเมินโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่แบบมีส่วนร่วมตามมาตรฐานการดำเนินงานระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ

การประเมินแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การประเมินที่ผู้วิจัยร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย ได้ร่วมกันประเมินในทุกกระบวนการเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ผลการวิจัยร่วมกัน

มาตรฐาน หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งระบุถึงสภาพปัจจัย กระบวนการวิธีดำเนินการ หรือสภาพผลผลิตที่มีคุณภาพและเป็นเป้าหมายที่โรงเรียนจะต้องทำให้เกิดขึ้น

การประเมินโรงเรียน หมายถึง กระบวนการในการตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาตามที่กำหนด คือ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย ซึ่งในแต่ละด้านมีมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพนักเรียน จำนวน 9 มาตรฐาน 15 ตัวบ่งชี้ หมายถึง สาระนั้นนักเรียนต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่เหมาะสมอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และคุณธรรม จริยธรรม

2. ด้านกระบวนการ

2.1 การบริหารโรงเรียนมี 5 มาตรฐาน 14 ตัวบ่งชี้ หมายถึง กระบวนการบริหารโรงเรียนที่มีการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารงานโดยแผนนั้นเกิดจากการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีเป้าหมายชัดเจน สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและมุ่งเน้นคุณภาพนักเรียน

2.2 การเรียนการสอน จำนวน 10 มาตรฐาน 10 ตัวบ่งชี้ หมายถึง กระบวนการวัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างครบถ้วน มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบเป็นขั้นตอน โดยเน้นให้นักเรียนฝึกคิด ปฏิบัติจริง และประเมินการเรียนการสอนทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านปัจจัย จำนวน 5 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ หมายถึง การกำหนดปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นทั้งด้านบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่และงบประมาณ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. โรงเรียนสาริตสถานราษฎร์เชียงใหม่ได้ทราบข้อมูลที่ได้จากการประเมินและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนการบริหารโรงเรียนในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอน วัสดุครุภัณฑ์ ฯลฯ ได้อย่างเหมาะสม